

БІБЛІОГРАФІЯ

—(рецензії й справоздання).

Věstnik slovanských starožitností. — Indicateur des travaux relatifs à l'antiquité slave, vydává Dr. Lubor Niederle, kn. I, Praha, 1898, st. 135.

Др. Любор Нідерле, проф. пражського університета і директор чеського етнографічного музею, автор поважного археологічного курсу, котрого нове видання обговорив я в попередній книжці Записок, і численних статей з круга словянських старинностей (особливо його інтересе О původu Slovanů, обговор. в Записках т. XX), взяв собі спасенну гадку: засновати періодичний огляд літератури словянських старинностей, чи як він каже в редакційнім проспекті: подавати огляд праць і результатів сучасних дослідів на полі словянської археології, етнології, історії, лінгвістики й т. и., скільки сї дослідни кидають світло на питання найдавнішого розвою Словянства. Такий огляд д. Н. задумав подавати в формі річників: в сій першій книжці подано реферати з праць 1896—7 рр., другу заповіджено на літо 1899 р., і вона буде обіймати огляд літератури 1898 р.

Плян д-ра Нідерле можна повитати тільки з як найбільшою симпатією. При тих тісних зв'язках, які існують особливо для перших стадій історичної еволюції, між антропологією, археологією, етнологією, історією, лінгвістикою, існування такого перегляду, де б лучились результати студій з сих наук, дуже потрібне, а особливе для словянських старинностей, що розроблюють ся в сімох (чи й більше можна нарахувати) словянських літературах, не кажучи за несловянські, часто в льокальних, мало росповсюднених і мало приступних виданнях. Д. Нідерле, як бачимо з сєї першої книжки, стараєть ся стягнути співробітників з різних

словянських народів, і з європейських наукових кругів; дуже добрий теж спосіб на те — ріжномовність видавництва; в сій книжці бачимо реферати окрім німецьких і французьких ще на мовах: російській, польській, чеській, словенській, і ми певні, що автор взагалі признав у своїм видавництві право горожанства всім словянським мовам: якийсь аристократизм, якісь виїмки були б тут дуже не на місці, а ставши вповні всесловянським виданням, *Věstník* справді міг би здобути собі й широкі симпатії й широкий круг співробітників у всіх словянських народів. Люде сушили собі й сушать де котрі й нині ще голову над вибором всесловянської мови, але жите, наукові й культурні взаємини ведуть по иньшій дорозі: нині вже кождий, хто займаєть ся чи історією, чи етнографією, чи літературою Словянства, не положить книжки писаної тою чи иншою меньш розповсюдженою словянською мовою й не скаже собі: *graeca sunt, non leguntur*; жите веде до присвоєння кождим культурним Словянином всіх словянських мов.

Розумієть ся, виданне з таким широким пляном може виробитись і уставиць тільки з часом; перша книжка може служити скорше мірою замірів і плянів автора. Повноти матеріяла шукати нема що; значна частина рефератів взята з иньших джерел, хоч є кілька довших й інтересних самостійних оцінок (нпр. Полівки про праці Ягіча й Стояновича, самого Нідерле про праці Піча, Филевича, Шішманова про праці Мілетича, Сізова й Харузіна про праці Кондакова і т. п.); чимало подано йно самих титулів, без всяких пояснень. Розумієть ся, в дальших книжках шан. автор зведе число таких титулових згадок *ad minimum*; уживанне ж рефератів, перейнятих з иньших джерел, розумієть ся може зістатись і на далі.

Можна б жадати і трохи більш раціонального поділу на далі: тепер автор поділив матеріял на такі категорії: праці антропологічні (с. 6—9), праці про найдавнішу історію й етнологію (с. 9—61), відомости про археологічні нахідки (с. 61—103), праці що дотикають ся ріжних сфер старословянської культури (с. 103—125). Шан. автор признає, що сей поділ не визначаєть ся ясностию й раціональністю, а окрім того й ріжні книжки поділені між сими розділами досить довільно; чому нпр. статі Піча про чеські археологічні находки опинились в II відділі? чому стаття Брікнера по литовській кольонізацїї й культурі стоїть тут, а Пазонена по финській культурі в IV відділі? і т. и. Розумієть ся, се дрібниці, але при браку докладнішого показника (є тільки показник імен авторів), читач, щоб знайти, що йому треба, муєв би читати все від початку до кінця.

Думаю, що автор безпотрібно ставить собі хронологічні границі: що в II т., скажім, будуть обговорені видання з 1898 р.; в редактор-

ської практики можу сказати, що се дуже невигідно, що складаючи огляд літератури з якогось року три місяці по його закінченню, редактор мусить мати великі пропуски, значить робити додатки в пізніших оглядах і т. и. Далеко практичніше давати огляди взагалі, в міру зібрання матеріялу, розуміть ся — пильнуючи по можности, аби він не передавнював ся, а при тім добре б випускати сей огляд частійше ніж раз на рік, аби відомости були сьвіжіші, тим більше що й розміри оглядів мусять рости з часом, в міру як редактор буде все повніше опановувати матеріял і розпоряджати все численнішим кругом співробітників.

Тим кінчимо свої початкові уваги на се симпатичне і користне видавництво.

М. Грушевський.

Zur Frage über den Ursprung der Slaven. Ein Nachtrag zu meiner Schrift „O původu Slovanů“, von Dr. L. Niederle, Прага, 1899, ст. 15.

В сій маленькій брошурі автор дає відповіді на критики його голосної книжки про початок Словян (див. Записки XX), деякі поправки своєї теорії, нав'язні сими критиками і студнями самого автора, а заравом, як сам каже, хотів подати коротке резюме своїх поглядів, що в його чеській книзі не всім були добре зрозумілі. Нам інтересні тут зроблені автором поправки: автор признає, що хоч довгоголовий тип переважав в давнім Словянстві, воно одначе вже тоді не мало чистого типа, і поруч довгоголового й ясного від віків мало типи короткоголові й темні, чи то через чужу домішку, чи то через споконвічну не-одноцільність типа. Друга поправка: для пояснення, яким чином давній, переважно довгоголовий словянський тип мав замінитись на теперішній загально короткоголовий, автор замість теорії перетворення бере теорію вимірання довгоголового типу: під впливом мішання з короткоголовими расами і в боротьбі з словянським споконвічним короткоголовим типом, що маючи більшу житеву силу, витискав при всяких стрічах довгоголовий тип (гадка, підсунена д. Гормузакі). Розуміть ся, се все має чисто теоретичний інтерес, поки наші відомости в давній антропології східньої Європи так спорадичні й бідні.

М. Г.

Études sur l'archéologie de l'Ukraine antérieure à notre ère, par le baron de Baye, Париж, 1895, ст. 36.

Ся маленька брошура є відбитка в L'Anthropologie, 1895 р. Барон де Бай, познайомившись з українськими колекціями московського історичного музею, оглянувши колекції київські й гр. Бобрінського, і взагалі